

Oponentský posudek na diplomovou práci

Autorka práce: Bc. Veronika Urbánková

Název práce: Individuální kontakty rodiny a školy

Diplomová práce Veroniky Urbánkové se zabývá pohledem rodičů na školu, která využívá tzv. tutoriální systém. Jedná se o soukromou základní školu s náboženským pozadím, která navíc stojí na v Česku méně zastoupených filosoficko-pedagogických principech. Specifikem školy je již zmíněný tutoring, který představuje úzký vztah každého žáka s jedním učitelem školy, který je rovněž v pravidelných osobních kontaktech s jeho rodiči. Tento systém staví na představě, že rodina je primárním výchovným prostředím, rodiče mají být silně zapojeni do školního dění, škola má respektovat rodinnou výchovu jako dominantní a snažit se být s ní ve shodě ve všech aktivitách, které směřují k prospěchu dítěte coby společnému cíli. Diplomová práce pak prostřednictvím rozhovorů s vybranými rodiči mapuje, jaké mají zkušenosti s danou školou a konkrétně s tutoriálním systémem. Oficiální název práce se mi proto jeví nepřesný, resp. příliš široký.

Autorka velmi dobře zpracovala teoretická východiska. Na 35 stranách představila všechna relevantní témata, a to s využitím adekvátních – českých i zahraničních – zdrojů. S literaturou pracuje analyticky a dobře ji vztahuje k vlastnímu výzkumu. Domnívám se pouze, že větší pozornost mohla věnovat dvěma tématům, a sice 1) srovnání modelů spolupráce s rodiči na veřejných a soukromých školách a 2) srovnání rodičovských očekávání a přístupu ke škole v závislosti na socio-kulturně-ekonomickém zázemí. Obě témata stojí v pozadí získaných dat, avšak autorka je v analýze (téměř) nepojmenovává, zřejmě proto, že k tomu nemá teoreticko-empirickou oporu.

Vlastní výzkum autorka realizovala v rámci kvalitativní metodologie. Výzkum je dobře uchopený a představený. Konkrétně autorka provedla rozhovory s čtyřmi rodiči. Tento počet se mi však jeví – vzhledem k velké pestrosti získaných odpovědí – jako nízký a jistě neodpovídající principu „nasytenosti“. K výzkumnému designu mám dále výhradu týkající se upřednostnění pouze rodičovské perspektivy. Z logiky věci i pragmatiky proto, že jde o rodiče z jedné školy, bych bývala považovala za přínosné, aby autorka do výzkumu zařadila i perspektivu vyučujících. Nejen že by bylo zajímavé vidět, jak o stejných tématech hovoří druhá strana (z čehož by bylo možné usuzovat na efektivitu sdílení hodnot, o kterém rodiče silně hovořili), ale navíc by se tím zredukoval problém s „kotvením“ rodičovských výpovědí. Nyní autorka použila takový postup, že představila obecné principy, na kterých škola stojí, k nimž ale rodičovské výpovědi téměř nevztahovala. Implicitní vztahování ale prováděla ke svým zkušenostem s danou školou. Bohužel tyto zkušenosti ale nijak nerozvedla a nelze je tedy chápat jako empirická data pro analýzu. Navíc se ani kriticky nezabývala tím, zda a případně jak a nakolik mohla její osobní zkušenost s danou školou průběh výzkumu ovlivnit. Prosím autorku, aby se k tomu vrátila v rámci obhajoby.

Analýza dat je provedena kvalitně. Autorka nejprve představuje „medailonky“ rodičů a poté se věnuje klíčovým kategoriím. V obou částech využívá velké množství citací z rozhovorů, což činí analýzu velmi důvěryhodnou. Na druhou stranu ale tím vzniká čtenářský problém – zejména ve druhé části se mi zdálo již trochu únavné číst opakovaně (mnohdy už počtvrté) stejné dlouhé citace. Z formálních připomínek ještě doplním, že ke konci práce autorka několikrát nemístně použila obraty „autorka tvrdí“ (tj. hovoří ve 3. os. j. č.), což je v kvalitativní metodologii neobvyklé.

Identifikované kategorie považuji za velmi trefné. Rovněž celkový autorčin přístup je mimořádně analyticky citlivý. Podařilo se jí vystihnout podstatu pohledu konkrétních rodičů a klíčové dimenze,

v nichž se jejich pohled pohybuje, i upozornit na rozpory obsažené jak v jednotlivých výpovědích, tak i napříč analyzovanou skupinou rodičů. Práce tak dobře ukazuje heterogenitu rodičovské populace, která je značná i v rámci školy, kde jistě panuje mezi rodiči v porovnání s jinými školami spíše konsenzus. Domnívám se, že pro běžné spádové školy, kde je nutné naopak s heterogenitou počítat, z toho pak vyplývá, že by se měly snažit o vysokou explicitnost ve svých očekáváních vůči rodičům a pravidlech pro spolupráci mezi školou a rodinou (např. prostřednictvím ŠVP), ale současně by měly rezignovat na cíl, že všichni rodiče budou spokojeni s podobou, obsahem a hloubkou kontaktu se školou.

Současně autorka svým výzkumem ukázala, že pohled rodičů na školu není černobílý. Ačkoliv se jedná o soukromou školu, kterou si sami zvolili, dokáží pojmenovat i její slabiny a své pochybnosti týkající se chodu i celkového nastavení školy. Autorka to považuje za rozporné vidění, avšak není to spíše realistické vidění? Mohli bychom očekávat, že rodiče budou až zaslepeně školu (resp. svoji volbu školy) obhajovat. Každý z nich ale přitom hovořil o kladech i záporech školy, přičemž však klady pro ně jednoznačně převažují.

Analýza se dotkla klíčových témat vztahu mezi školou a rodinou a v řadě z nich přináší zajímavé, místy dokonce nové informace, u nichž by však byla možná i alternativní interpretace. Vybírám jen několik bodů a věřím, že k dalším se dostaneme v rámci obhajoby: 1) škola může být vnímána jako opora pro rodiče, kteří mohou selhat (tedy „být na dítě ve dvou“ snímá zodpovědnost z rodičů a snižuje jejich úzkost z toho, že nejsou dost dobrými rodiči); 2) neohraničenost a prolínání rodinně-školních kompetencí může být důsledkem rodičovské nejistoty (ale to neznamená, že hranice jsou nutně projevem jistoty, naopak přesné ohraničování a izolování může vyrůstat z nejistoty, protože ta vede ke skrývání nebo k rezignaci); 3) rodiče se snaží kompenzovat rodinnou atmosféru školy mimoškolními aktivitami „tradičního ražení“ (což může vycházet buď z toho, že chtějí své děti připravit na život ve společnosti, s níž však nesouhlasí, nebo to vnímají jako přínos samo o sobě).

V závěru autorka uvažuje o možnostech většího rozšíření tutoringu. Navrhuje přitom, aby tutorem byla osoba mimo školu, která může být vůči vyučujícím i rodičům v nezávislé pozici, čímž by se eliminovala obava rodičů ze zneužití osobních informací a oslabily by se asymetrie v neprospěch rodiny. Ačkoliv rozumím autorčině logice, považuji tento návrh za prakticky zcela nereálný a teoreticky neodůvodněný. Jak by podobný model fungoval ve vztahu k teoriím kontaktu rodiny a školy, s nimiž pracovala ve svých východiscích? Lze říci, že dnes do určité míry odpovídá autorkou navrhovanému modelu pozice školních psycholožek a psychologů?

Závěr:

Diplomovou práci Veroniky Urbánkové považuji za velmi zdařilou. Autorka jednoznačně prokázala vysokou úroveň analytického myšlení, badatelských dovedností a prezentace odborných výstupů. Diplomovou práci bez nejmenších pochybností doporučuji k obhajobě.